

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال؛ سیاست‌های داوری و شیوه انتخاب آثار برگزیده

یادداشت تحلیلی

پژوهشکده هنر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال؛ سیاست‌های داوری و شیوه انتخاب آثار برگزیده

یادداشت تحلیلی

پژوهشکده هنر

تابستان ۱۳۹۸

دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال؛
سیاست‌های داوری
و شیوه انتخاب آثار برگزیده

یادداشت تحلیلی

زیر نظر: پژوهشکده هنر

تهیه و تدوین: امیررضا تجویدی

سال انتشار: ۱۳۹۸

چاپ در تیراژ محدود

مقدمه

مراسم اختتامیه دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال در تاریخ ۲۷ آذر ۱۳۹۷، در تالار اجتماعات فرهنگستان هنر تهران برگزار شد. این رویداد پژوهشی، هر ساله مقارن هفته پژوهش، توسط مدرسه ملی سینمای ایران و با مشارکت معاونت توسعه فناوری و مطالعات سینمایی سازمان سینمایی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار می‌شود. در این گزارش که توسط دبیر میز سینما در پژوهشکده هنر پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، با حضور در این مراسم تهیه شده، شرحی از ابعاد و نتایج این رویداد در سال ۱۳۹۷، ارائه خواهد شد که یافته‌های آن به همراه بررسی اولین دوره از این رویداد در سال ۹۶، مورد تحلیل و بررسی تطبیقی قرار گرفته است.

در مردادماه ۹۷ و با انتخاب احمد ضابطی جهرمی به عنوان دبیر دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال، سیاست‌گذاری برای تعیین محورهای موضوعی زیربنایی دریافت پژوهش‌های سینمایی آغاز شد. در این دوره، مبنای اصلی سیاست‌گذاری برای داوری و ارزیابی آثار ارسال شده، توجه ویژه به پژوهش‌های کاربردی با هدف توسعه و حمایت از سینمای ایران در عرصه‌های اقتصادی، زیبایی‌شناختی، ارتباطی و دیگر زمینه‌های زیربنایی این حوزه عنوان شده بود که طبق آن، آثار می‌بایست موضعی آشکار نسبت به سینمای ایران داشته و مبتنی بر آن، به تحلیل یک مسئله خاص مربوط به سینمای ایران پرداخته باشند.

در بخش انتهایی مراسم، نکاتی به عنوان جمع‌بندی هیئت داوران این رویداد پژوهشی عنوان شد که عبارت بودند از:

۱. در این دوره، حجم آثار میان‌رشته‌ای دریافت‌شده، نسبت به آثار منحصراً مربوط به هنر سینما بسیار بیشتر بوده است. این در حالی است که در بخش عمده‌ای از این

- آثار میان‌رشته‌ای، عمق پژوهشی لازم وجود ندارد؛ به نحوی که در آثار مذکور، بعد سینمایی پژوهش و یا در بعد میان‌رشته‌ای آن، تحلیل صورت گرفته از عمق کافی برخوردار نبوده و نتوانسته به تکمیل بعد دیگر کمک کند که این مسئله، جهت ارتقا و بهبود پژوهش‌ها در دوره‌های بعدی باید مورد توجه و تذکر قرار گیرد.
۲. حجم ادبیات تولیدی پژوهشگران در حوزه‌های میان‌رشته‌ای و به‌ویژه حوزه‌های مرتبط با علوم اجتماعی، بیشتر از ادبیات تولیدی پژوهشگران حوزه هنر سینماست و این برای پژوهشگران هنری زنگ خطری جدی محسوب می‌شود.
۳. خلق ادبیات زیبایی‌شناسانه سینما به نسبت ادبیات میان‌رشته‌ای بسیار اندک بوده است. این در حالی است که از نگاه هیئت داوران، زمان آن رسیده است تا سینمای ایران، داشته‌های خود را در قالب مبانی نظری بازتعریف نموده و به عرصه عمل برساند.
۴. جهت‌قدردانی از پژوهش‌های برگزیده این دوره، نتایج کاربردی این آثار باید به مرحله اجرا برسند و نباید صرفاً در حد ادبیات مکتوب نظری باقی بمانند.
۵. در فراخوان دریافت آثار، علاوه بر سه فرمت مقاله، پایان‌نامه و طرح‌نامه، از صاحبان آثار با فرمت فیلم-مقاله پژوهشی نیز دعوت شده بود تا کارهای خود را جهت ارزیابی به دبیرخانه جشنواره ارسال نمایند، اما متأسفانه حتی یک اثر نیز با این فرمت برای دبیرخانه ارسال نشد که این امر، نشان‌دهنده آن است که سینمای ایران باید اعتماد به نفس لازم جهت افزایش توانایی‌های خود در سطوح پژوهشی را باز یابد.
- در آخرین بخش مراسم اختتامیه این رویداد پژوهشی، اسامی برگزیدگان اعلام و از آنان تقدیر شد. برای اهدای جوایز، حسین انتظامی (سرپرست سازمان سینمایی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)، احمد ضابطی جهرمی (دبیر دومین دوره این رویداد)، احمد الستی (استاد سینما و عضو هیئت داوران)، محمود اربابی (رئیس شورای سیاست‌گذاری دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال) و منوچهر شاهسواری (عضو شورای سیاست‌گذاری جایزه پژوهش سینمایی سال) حضور داشتند. اسامی برگزیدگان این دوره از این رویداد نیز به شرح زیر است^۱:

• بخش پایان نامه‌ها

۱. «شیوه‌های انتخاب و نمایش فیلم در سینمای ایران در دهه ۱۳۸۰» / محمدرضا رسولی.
۲. مطالعه دلایل اجتماعی و ارتباطی شکل‌گیری واکنش ناخواسته در میان تماشاگران آثار اجتماعی سینمای ایران» / امیررضا تجویدی
۳. «تحلیل مفهوم ژانر در سینمای ایران» / وحیدالله موسوی.

• بخش طرح‌های پژوهشی

۱. «تهیه و تدوین اصول، استانداردها و الگوهای ساخت، توسعه و بازسازی سینماها در ایران» / علیرضا عینی‌فر.
۲. «امکان‌سنجی و شناسایی الزامات تأمین مالی جمعی تولیدات بلند حرفه‌ای در سینمای ملی ایران» / سیاوش صلواتیان.

• بخش مقالات

۱. «فرهنگ عامه و تأثیر آن در شکل‌گیری ژانر کلاه‌مخملی در سینمای ایران» / سید علی روحانی و پویان غفاری.
۲. «برساخت معنایی زن روشنفکر خاص در سینمای ایران پس از انقلاب اسلامی» / ساره امیری و احسان بابایی.

• بخش جایزه ویژه دبیر جشنواره

۱. «نظریه و روش‌شناسی سینه‌متریکس در مطالعات سینمایی: تحلیل سبک و فرم فیلمسازان سینمای ایران» / شهاب کلهر منفرد.

آنچه مسئله اصلی این تحلیل را شکل می‌دهد، فهم این نکته است که رویداد پژوهش سینمایی سال، به‌عنوان مهم‌ترین رویداد فرهنگی در زمینه شناسایی و تقدیر پژوهش‌های برتر در حوزه سینمای ایران، طی دو سالی که از برگزاری آن می‌گذرد، چه روندی را

از حیث شیوه برگزاری و اعطای جوایز طی کرده است؛ آیا این روند رو به بهبود بوده یا افت و فرودهایی را نیز تجربه کرده است؟ هدف از بررسی این روند و فهم جزئیات آن، درک نقاط قوت و ضعف این رویداد فرهنگی-هنری است تا از این طریق، بتوان به پیشنهادات و راهکارهایی جهت مرتفع کردن مشکلات و رسیدن به راهکارهایی جهت افزایش حداکثری تاثیر این رویداد بر فضای کلی سینمای ایران رسید و در نتیجه، اهمیت انجام پژوهش در باب وضعیت سینمای کشور را افزایش داد.

درباره آسیب‌ها و فرصت‌های روند و سیاست‌های برگزاری رویداد باید گفت: سیاست‌های این دوره از رویداد پژوهش سینمایی سال، در مقایسه با سیاست‌های نخستین دوره آن، تفاوت‌های مهمی داشته است. مهم‌ترین تفاوت، افزایش تعداد آثار متقاضی جهت شرکت در این جشنواره بوده است. به گفته بنی‌اردلان، دبیر دوره نخست این رویداد، سال ۹۶ در سه حوزه پژوهش‌های مستقل، پایان‌نامه‌ها و رسالات دکتری و مقالات سینمایی حدود ۱۱۰ عنوان اثر به دبیرخانه جشنواره ارسال شده بود که شامل ۲۲ پژوهش مستقل، ۳۶ پایان‌نامه و رساله دکتری و بیش از پنجاه مقاله می‌شد. این امر نشان‌دهنده آن است که در طول یک سال فاصله میان برگزاری دوره نخست و دوم این جشنواره، تعداد پژوهشگران سینمایی که در جریان برگزاری این رویداد قرار گرفته‌اند، افزایش قابل ملاحظه‌ای یافته است. همچنین نکته مهم دیگر، بازه زمانی «انجام» پژوهش‌هایی بود که دبیرخانه جشنواره در سال ۹۷ آن‌ها را می‌پذیرفت. این بازه زمانی مربوط به آثار ارسالی دوره گذشته، یعنی سال‌های ۹۰ تا ۹۵ بود؛ اما در دوره دوم، به سال‌های ۹۶ و ۹۷ محدود شده بود. به این ترتیب از نقاط قوت این رویداد، رویکرد سیاستگذارانه آن در این مورد دانسته می‌شود زیرا علی‌رغم اتخاذ تصمیم برای محدودیت در زمان انجام پژوهش، به جذب ۱۹۴ اثر جدید به دبیرخانه انجامید، در حالی که در دوره اول با وجود اعلام یک بازه زمانی گسترده ۵ ساله، تنها ۱۱۰ اثر به دبیرخانه ارسال شد. این موضوع نشان می‌دهد که در دوره دوم، سیاست‌گذاری در تعیین رویکرد و تعیین محورها، موفق‌تر از دوره نخست بوده به نحوی که توانسته طیف

دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال... ۵

متنوع‌تری از پژوهش‌هایی سینمایی را آن‌هم در یک بازه زمانی محدود، جذب کند؛ چرا که افزایش تعداد پژوهش‌های ارسالی در دوره حاضر، نشان‌دهنده این نکته است که بر خلاف حوزه‌های محدود پژوهشی که در فراخوان دوره گذشته، شرط پذیرش آثار قلمداد شده بودند، گسترده‌تر شدن دامنه موضوعاتی که در دوره دوم به عنوان حوزه‌های قابل پذیرش پژوهشی اعلام شده بودند، سبب شده تا طیف گسترده‌ای از پژوهش‌های سینمایی با مسئله‌شناسی و نیازسنجی‌های متفاوت، فرصت حضور در دومین دوره این رویداد را پیدا کنند که به خودی خود، باعث افزایش استقبال از دومین دوره این رویداد و در نتیجه، تخصصی‌تر شدن معیارهای داوری و ارزیابی آثار متناسب با رویکردهای نظری متنوع و جدیدتر شده است.

مراسم اختتامیه در این رویداد، قابل مذاقه است. نقطه مشترک مراسم اختتامیه هر دو دوره این رویداد مهم سینمایی، در اولویت قرار دادن سخنرانی‌های مدیران و اختصاص حداکثر زمان مراسم به آنان، نسبت به بخش تقدیر از پژوهشگران است. در هر دو دوره، با وجود آنکه تأکیدی چندین باره بر ضرورت تشریح دستاوردهای پژوهش‌های برگزیده در میان اعضای جامعه سینمای ایران وجود داشت، بخش اعظم مراسم به بیان سیاست‌ها و شیوه انجام ارزیابی‌ها توسط دبیر مراسم، همچنین سخنرانی روسای مدرسه ملی سینما، سازمان سینمایی و شورای سیاست‌گذاری رویداد، اختصاص یافته بود. در مراسم اختتامیه دوره دوم، بخش تقدیر از برگزیدگان، در بیست دقیقه انتهایی مراسم انجام گرفت که این شیوه برگزاری مراسم اختتامیه این رویداد، گویای این واقعیت است که در سیاست‌گذاری موجود، میان شیوه برگزاری یک جشنواره پژوهشی و دیگر جشنواره‌های هنری از قبیل جشنواره‌های هنری فجر و ... تمایزی دیده نمی‌شود؛ تمرکز بر دستاوردهای پژوهشگران و قدردانی از تلاش‌های ایشان، مهم و مقوم تداوم پژوهش‌های آتی لازم خواهد بود که جهت رفع مسائل سینمای ایران ضروری است، اما در شرایط موجود چنین می‌نماید که آنچه اصالت دارد تقدیر از عوامل برگزاری رویداد است که گرچه مهم، لازم و شایسته است، اما گسترش سایه این امر بر فضای مراسم اختتامیه، هدف اصلی آن که تمرکز بر پژوهش و پژوهشگران است را تحت شعاع قرار می‌دهد.

قالب پژوهش‌های دریافت شده در این دو دوره قدری متفاوت بوده است. در دوره نخست، آثار در سه قالب «مقالات، پایان‌نامه‌ها و پژوهش‌های مستقل» دریافت و داوری شدند. در حالی که در دوره دوم، چهار قالب اعلام شده عبارت بودند از: «پایان‌نامه‌ها، مقالات، طرح‌های پژوهشی و فیلم-مقالات» که در دو مورد آخر، متفاوت با قالب‌های دوره اول هستند. این امر نشان می‌دهد که در دوره حاضر نسبت به دوره قبل، قالب نوین پژوهشی فیلم-مقاله نیز برای کسب این جایزه سینمایی به رسمیت شناخته شده است که نوید تحولاتی اثربخش در فرایند برگزاری دوره‌های آتی این رویداد را با اقبال به شکل‌های جدید پژوهش، می‌دهد.

درباره آسیب‌ها و فرصت‌های روند و معیارهای داوری آثار در این دوره نیز باید گفت: تفاوت‌های دیگر میان دو دوره، به ویژه در ترکیب هیات داوران است. به گفته بنی‌اردلان دبیر دوره نخست، اثر برگزیده برای ارسال به شورای داوری اصلی، منوط به تأیید یک ارزیاب اولیه بوده و در ادامه، اثر برای داوری، به هیات داوران، متشکل از یک استاد از خانه سینما، یک استاد از دانشگاه و یک استاد مستقل آگاه به هردو حوزه دانشگاه و سینما یا فعال در حوزه علوم انسانی ارسال می‌شد. هیات داوران نخستین دوره این رویداد عبارت بودند از: سیدمحمد بهشتی، اکبر عالمی و احمد ضابطی جهرمی (داوران بخش پایان‌نامه‌ها و رسالات دکتری)؛ محمدرضا اصلانی، نعمت‌الله فاضلی و اصغر فهیمی‌فر (داوران بخش پژوهش‌های مستقل) و خسرو دهقان، تورج منصوری و ناصر گل‌محمدی (داوران بخش مقالات) که در مجموع، تعدادشان به ۹ نفر می‌رسید.^۳ این در حالی است که در دوره دوم، سازوکار داوری به مراتب پیچیده‌تر شده و هر اثر در چندین مرحله ارزیابی و بعد به هیئت داوران متشکل از ۳۵ داور در دسته‌های مختلف ارسال شده است. بنابر این با توجه به تعداد داوران و همچنین ترکیب تخصصی آنها در دوره حاضر، داوری در دومین دوره این رویداد، نسبت به سال گذشته در سطح بالاتر و تخصصی‌تر انجام شده است.

بخش-سایت-خوان-۳۳۲۹۲۴۳/۶۲-مراسم-اختتامیه-جایزه-پژوهش-3-<https://donya-e-eqtasad.com/>
سینمایی

دومین دوره جایزه پژوهش سینمایی سال... ۷

معیارهای داوری نیز در برخی موارد در دو دوره تفاوت داشته است. در بیانیه هیات داوران نخستین دوره، به این مسئله اشاره شد که شکافی عمیق میان صنعت و پژوهش و واقعیت سینمای ایران وجود دارد و بر همین اساس است که پژوهش‌های ارسالی، از علاقه و عشق به هنر خالی است و نمایش فرزاندگی و علم و ارجاع بیش از اندازه به فرامتن آزاردهنده در آنها دیده می‌شود و بخش فنی سینما عمدتاً از نگاه‌ها دور مانده است.^۴ توجه به این نکات در قیاس با نظرات هیات داوران در دوره دوم، این نتیجه را به دست می‌دهد که معیارهای داوری در دو دوره تفاوت‌هایی با یکدیگر داشته‌اند. به نظر می‌رسد در حالی که در دوره نخست، توجه داوران معطوف به مطالعات میان‌رشته‌ای با رویکردی مبتنی بر عشق و علاقه به سینما بوده است، در دوره دوم، توجه ویژه داوران به تحقیقاتی متمرکز بر مطالعات زیبایی‌شناختی و هنری سینما و پژوهش‌های مبتنی بر ادبیات نظری غنی بوده است؛ به نحوی که از نگاه ایشان، آثار میان‌رشته‌ای دوره حاضر که چندان مبتنی بر نگاه زیبایی‌شناسانه و هنری به سینما نیستند، در مرکز توجه قرار نگرفته‌اند.

در نگاهی کلی تفاوت‌ها و شباهت‌هایی میان رویکرد داوری در هر دو دوره وجود دارد. در دوره نخست، در بخش مقالات، محسن آقایی جوشقانی برای مقاله «مطالعه تطبیقی گفتار متن در سینمای مستند شاخص ایران در دهه‌های چهل، شصت و هشتاد شمسی» شایسته تقدیر دانسته شد. در بخش پژوهش‌های مستقل دو تقدیر به عمل آمد؛ سید محسن علوی‌پور برای کار پژوهشی «تاریخ فکر سیاسی در سینمای ایران از ۱۳۰۰ تا ۱۳۵۷» و داود ضامنی با پژوهش «تجربیات شهروندان از سینما رفتن، یک مطالعه پدیدارشناسی». هیات داوران در حوزه پایان‌نامه‌ها نیز زینب قاضی‌زاده هاشمی را برای پژوهش «عوامل موثر بر گرایش مردم به سینما روی در تهران» شایسته تقدیر دانست.

منظر داوران در گزینش آثار برتر در هر دو دوره نیز تفاوت‌هایی داشته که از مهم‌ترین آنها، توجه به پژوهش‌هایی با محوریت رویکردهای نظری و موضوعی مختلف است. در آثار برگزیده دوره اول، هر دو اثر برگزیده در بخش مستقل و یک اثر برگزیده در بخش

پایان‌نامه، رویکردی آشکار به بحث مخاطب‌شناسی داشتند. در میان دیگر آثار برگزیده نیز یک اثر مرتبط به سینما و علوم سیاسی دیده می‌شد و تنها اثری که به مباحث فنی و زیبایی‌شناسی فیلم پرداخته و برگزیده شد، مربوط به بخش مقالات بود. به این ترتیب به نظر می‌رسد که در دوره نخست، توجه به مطالعات میان‌رشته‌ای سینما، بیش از هر چیز، معیار گزینش آثار بوده است و داوران، بیشتر آثاری را شایسته تقدیر دانسته‌اند که نه بر مباحث زیبایی‌شناختی و هنری محض، که بر مطالعات میان‌رشته‌ای فیلم تمرکز داشته‌اند. همچنین، در میان برگزیدگان دوره دوم، تنها یک اثر در بخش پایان‌نامه و دو اثر در بخش مقالات، بر مباحث میان‌رشته‌ای تأکید داشته‌اند و دیگر پژوهش‌های برگزیده، آشکارا بر مبنای مطالعات زیبایی‌شناختی یا فنی سینما استوار بودند. بنابراین می‌توان این‌چنین نتیجه گرفت که در دوره نخست، مطالعات میان‌رشته‌ای فیلم در اولویت گزینش آثار قرار داشته، اما در دوره دوم - به استناد بیانیه هیات داوران و نیز عناوین آثار برگزیده - اولویت انتخاب با آثاری بوده است که به مباحث فنی و زیبایی‌شناسی هنری سینما پرداخته بودند. همچنین در بیانیه هیات داوران نیز از حجم بالای آثار با رویکرد میان‌رشته‌ای و حجم اندک پژوهش‌های معطوف به ابعاد صرفاً هنری سینما، به عنوان نقطه ضعف آثار ارسالی یاد شده بود.

مقایسه تطبیقی تفاوت‌ها و تشابه‌ها در برگزاری دو دوره برگزاری رویداد جایزه پژوهش سینمایی سال

دوره	اول (۱۳۹۶)	دوم (۱۳۹۷)
تعداد آثار دریافتی	۱۱۰ عنوان (۲۲ پژوهش مستقل، ۳۶ پایان‌نامه و رساله دکتری و بیش از ۵۰ مقاله)	۱۹۴ عنوان (آثار بررسی شده نهایی: ۱۲ مقاله علمی-پژوهشی، ۱۱ پایان‌نامه دانشگاهی و ۱۰ طرح پژوهشی)
بازه زمانی انجام پژوهش‌ها	سال‌های ۹۰ تا ۹۵	سال‌های ۹۶ و ۹۷
قالب پذیرش آثار	سه بخش: پژوهش‌های مستقل، پایان‌نامه‌ها و مقالات.	چهار بخش: پایان‌نامه‌ها، مقالات، طرح‌های پژوهشی و فیلم-مقالات

دوره	اول (۱۳۹۶)	دوم (۱۳۹۷)
سیاستگذاری در داوری	<p>۱. تعداد اعضای هیات داوران: ۹ نفر (که در سه گروه سه نفره برای داوری بخش‌های پژوهش مستقل، مقالات و پایان‌نامه‌ها تقسیم شدند)</p> <p>۲. ترکیب هیات داوران: گروه‌هایی متشکل از یک عضو خانه سینما، یک استاد دانشگاه سینما و یک استاد مستقل فعال در حوزه علوم انسانی (برای پژوهش‌های میان‌رشته‌ای)</p> <p>۳. معیار داوری: قالب و شیوه نگارش مبتنی بر تولید ادبیات نظری جدید پژوهشی</p> <p>۴. رویکرد داوران در گزینش آثار برتر: اولویت بخشیدن به مطالعات میان‌رشته‌ای سینما</p>	<p>۱. تعداد اعضای هیات داوران: ۳۵ نفر (که به ۸ گروه ۴الی ۵ یا ۶ نفره تقسیم شدند و به طور میانگین، هر اثر پژوهشی مورد ارزیابی ۳ یا ۴ داور واقع شد)</p> <p>۲. ترکیب هیات داوران: گروه‌هایی متشکل از اساتید دانشگاهی سینما و حوزه‌های علوم انسانی و همچنین مدیران سازمان سینمایی، منتقدان و تهیه‌کنندگان سینما</p> <p>۳. معیار داوری: توجه موضوعی به جنبه زیبایی‌شناختی و هنری سینما</p> <p>۴. رویکرد داوران در گزینش آثار برتر: اولویت بخشیدن به مباحث فنی و زیبایی‌شناختی هنری سینما</p>
رویکرد در اجرای مراسم اختتامیه	<p>تخصیص بیشتر زمان برگزاری مراسم به سخنرانی مدیران و برگزارکنندگان رویداد</p>	<p>تخصیص بیشتر زمان برگزاری مراسم به سخنرانی مدیران و برگزارکنندگان رویداد</p>

درباره سیاست‌ها و شیوه برگزاری، پیشنهادهایی قابل ارائه است:

- ضرورت وجود آیین‌نامه ثابت اجرایی: یکی از مهم‌ترین آسیب‌های مربوط به حوزه سیاست‌گذاری این رویداد، عدم وجود آیین‌نامه ثابت اجرایی جهت برگزاری هر ساله این اتفاق پژوهشی است. در دو دوره اخیر برگزاری این رویداد، آیین‌نامه هر دوره به صورت مجزا و در جلسات شورای سیاست‌گذاری تصویب شده است

و سندی به عنوان آیین‌نامه واحد برای برگزاری رویداد جایزه پژوهش سینمایی سال وجود ندارد. گرچه می‌توان بازنگری هر ساله در شیوه برگزاری رویداد را در نظر داشت و آن را مثبت نیز تلقی کرد - چرا که می‌تواند هر ساله با نظر به آسیب‌های دوره قبل، به رفع مشکلات و افزایش بهره‌وری کمک کرد، اما در کلیت امر، وجود آیین‌نامه یا شیوه‌نامه‌ای جهت تعیین سیاست‌های کلان آن که تعیین‌کننده محورهای کلی در هر زمینه (مشمول بر تعیین اهداف، منظر پژوهشی، معیارهای داوری، و ...) باشد، ضروری است. اعلام رسمی این آیین‌نامه موجب می‌شود تا بسیاری شبهات درباره رویکرد کلان با شیوه برگزاری و داوری آثار برطرف شود؛ اکنون، تدوین هر ساله یک آیین‌نامه - که بیشتر شبیه یک شیوه‌نامه برگزاری است تا آیین‌نامه یا اساس‌نامه - این شبهه را ایجاد کرده که تصمیم‌گیری‌ها در مورد جوانب برگزاری این رویداد، قائم به نظرات و سلیقه شخص دبیر هر دوره است و این قبیل خوانش‌ها، جامعیت این رویداد مهم پژوهشی را کمرنگ می‌سازد. تصویب آیین‌نامه ثابت، از یک‌سو نظم برگزاری جایزه پژوهش سینمایی سال را افزایش خواهد داد و از سوی دیگر، از به وجود آمدن هرگونه حاشیه در باب نحوه برگزاری و داوری آثار جلوگیری خواهد کرد.

- برگزاری کارگاه‌های پژوهشی برای تقویت پژوهش‌های هنری و فنی در حوزه سینما: با توجه به سخنان دبیر دومین دوره این رویداد و نکات مشروح منتسب به هیات داوران، و همچنین با توجه به عناوین آثار پژوهشی برگزیده این دوره، مهم‌ترین نکته قابل ذکر، توجه به پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در حوزه سینما دانسته می‌شود. این اتفاق نشان‌دهنده آن است که بخش مهمی از آثار معطوف به جنبه‌های صرفاً هنری یا فنی سینما، تا حد قابل توجهی دچار فقدان انسجام در مباحث نظری یا تحلیلی بوده‌اند و این، یادآور مناقشات همیشگی حوزه آکادمی سینمایی در ایران است: اینکه دانشجویان و پژوهشگران حوزه هنر در ایران، باید بر جنبه‌های عینی و عملی سینما متمرکز باشند و یا بر جنبه‌های نظری و پژوهشی این عرصه؟ با توجه به اظهارات دست‌اندرکاران این رویداد، پژوهشگرانی که بر جنبه‌های هنری سینما

متمرکز هستند باید تلاش و توجهی دوچندان در تولید ادبیات نظری تمرکز یافته بر صنعت سینمای ایران داشته باشند. در این صورت، این گروه از پژوهشگران خواهند توانست همچون پژوهشگران میان‌رشته‌ای سینما، به تولید آثاری قابل اعتنا دست یابند که با تمرکز بر جنبه‌های کاربردی پژوهش، حوزه اجرایی سینمای ایران را نیز متحول سازد. جهت رفع این مشکل، مسئولان برگزارکننده سومین دوره این رویداد، می‌توانند در سیاست‌گذاری نشست‌های تخصصی که ضمن این رویداد برگزار می‌شود، به طراحی و برگزاری کارگاه‌های پژوهشی کوتاه‌مدتی توجه کنند که ضمن آن، بخشی از دانش نظری و زیبایی‌شناختی لازم برای انجام پژوهش‌های سینمایی به پژوهشگران متقاضی ارائه شود تا آنان را برای تولید پژوهش مبتنی بر ادبیات نظری مورد نیاز در این زمینه آماده سازد. این امر می‌تواند نشست‌های تخصصی را با تمرکز بر ابعاد تکنیکی و فنی سینما بازتعریف نموده و به تخصصی‌تر شدن حوزه آموزش و پژوهش در سینمای ایران در حین این رویداد پژوهشی، کمک نماید.

درباره روندها و معیارهای داوری نیز پیشنهادهایی مطرح است:

- ارزیابی برآورد تفاوت‌های شیوه‌های داوری در دو دوره اول: در خصوص ترکیب هیات داوران، با توجه به اینکه در دو دوره اخیر، جایزه پژوهش سینمایی سال، دو شیوه کاملاً متفاوت در انتخاب داوران از حیث تخصص وجود داشته است، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران دوره‌های بعد این جایزه، تجربه شیوه داوری هر دو دوره را مورد بررسی قرار داده و به این جمع‌بندی برسند که آیا شیوه ارزیابی آثار توسط هیات داوران در دوره دوم، نسبت به دوره نخست، ارتقا یافته یا خیر. البته که با توجه به فرم‌های ارزیابی تمهید شده برای داوری داوران در دوره دوم، یقیناً پیشرفت چشمگیری به لحاظ سطح ارزیابی نسبت به دوره نخست وجود دارد؛ اما باید بررسی شود که آیا تعداد ۳۵ داور دوره فعلی و تقسیم‌بندی آنان به ۸ گروه داوری، نسبت به در کل ۹ داور دوره قبلی و تقسیم‌بندی آنان به سه گروه سه نفره داوری، کمکی به افزایش سطح کیفیت داوری آثار کرده است یا این افزایش کیفیت بیش از آنکه ناشی از افزایش تعداد داوران باشد، مرتبط با دانش نظری و علمی آنان

بوده است؟ فهم این نکته می‌تواند تأثیر بسزایی در ارتقای کیفیت سیاست‌گذاری برای دوره‌های بعدی این رویداد در خصوص ترکیب هیات داوران داشته باشد.

- ایجاد رویکردی متأثر از ساختار علمی و قوت موضوعی به عنوان معیار داوری آثار: در باب معیارهای داوری دو دوره اخیر این رویداد، به نظر می‌رسد در هر دو مورد، جای دیدگاهی ترکیبی که آثار را هم از منظر ساختار علمی و فرمت نگارشی، و هم نوآوری و قوت موضوعی مورد ارزیابی قرار دهد، خالی است. پرداختن به این مهم در دوره سوم به شکلی همه‌جانبه‌نگر ضروری است. در این زمینه پیشنهاد می‌شود در خط مشی سیاست‌گذاری برای دوره‌های بعدی این رویداد، مدیران اجرایی و سیاست‌گذاران بر اهمیت برابر و جایگاه ویژه انسجام فرمی و موضوعی پژوهش‌ها تأکید داشته باشند و هیات داوران را ملزم به در نظر داشتن توأمان این دو بال پژوهشی نمایند تا ترکیب آثار برگزیده، تجمیعی از پژوهش‌هایی برخوردار از ادبیات نظری مستحکم را از یک سو و پژوهش‌های مبتنی بر ذوق و علاقه به جنبه‌های زیبایی‌شناختی و فنی سینما را از سوی دیگر نشان دهند.

- تمرکز مضاعف بر تحقق گرایش مطالعات ارتباطی سینما به عنوان یک کرسی دانشگاهی: تلقی منفی داوران این رویداد از امر پژوهش میان‌رشته‌ای در حوزه سینما نیز موضوع قابل مطالعه دیگر است. هم در بیانات دبیر دومین دوره این رویداد و هم در ذکر نکات مدنظر هیات داوران، برتری سطح مبانی نظری و تحلیلی پژوهش‌های میان‌رشته‌ای ارسال شده به دبیرخانه این رویداد، به پژوهش‌های معطوف به جنبه‌های هنری سینما، به‌عنوان زنگ خطری قلمداد شده که حوزه پژوهش سینمایی در ایران را تهدید می‌نماید. این مهم نشانگر آن است که در سطح کشور و حتی در سطوح مدیریتی جشنواره‌های علمی و پژوهشی، هنوز از گرایش مطالعات سینمایی به‌عنوان شاخه‌ای که دربرگیرنده تمام رویکردهای میان‌رشته‌ای نسبت به هنر سینما است استقبال نمی‌شود. این در حالی است که اکنون ضرورت پرداختن به مطالعات سینمایی در میان پژوهشگران این حوزه ایجاد شده، چنانکه

بخش مهمی از برگزیدگان همین مراسم نیز - اثر دوم بخش پایان‌نامه‌ها و تمام آثار برگزیده دیگر در بخش‌های مقالات، طرح‌نامه‌ها و جایزه ویژه دبیر- بر ادبیات نظری و تحلیلی مباحث مربوط به این گرایش مهم استوار است، اما در کشور ما، به دلیل اهمیت بسیار زیاد سینما به مثابه هنر، بسیاری از صاحب‌نظران حوزه سینما حتی در کرسی‌های آکادمیک، توجه به پژوهش‌های میان‌رشته‌ای را به مثابه خطری که پژوهشگران حوزه هنری سینما را تهدید می‌کند در نظر می‌گیرند، گویی که پژوهشگران میان‌رشته‌ای قرار است با جنس متفاوت تحلیل‌هایی که ارائه می‌دهند عرصه را بر پژوهشگران صرفاً هنری این حوزه تنگ‌تر کنند. این در حالی است که در صورت پروبال گرفتن پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در حوزه سینما، خلاءهای نظری هر دو حوزه هنری و میان‌رشته‌ای با کمک یکدیگر پوشش داده می‌شوند و این اتفاق در درازمدت و پس از تسلط پژوهشگران هر دو حوزه بر مبانی نظری و ادبی یکدیگر، منجر به جدی و حرفه‌ای‌تر شدن عرصه پژوهش سینمایی در هر دو عرصه هنری و میان‌رشته‌ای خواهد شد. بنابراین شایسته است تا در کشور ما نیز، مشابه دیگر کشورهای پیشرو جهان که کرسی‌های دانشگاهی گرایش مطالعات سینمایی را راه‌اندازی کرده‌اند، به این گرایش به‌عنوان مکملی مهم برای مطالعات هنری و فنی سینما در سطح مدیریتی و حتی میان هنرمندان ایرانی توجه شود. شایان ذکر است که این پیشنهاد تنها معطوف به توانایی و اختیارات دبیرخانه رویداد پژوهش سینمایی سال یا حتی مدیران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیست، بلکه برای تحقق آن شایسته است وزارت علوم نیز به کمک دیگر مدیران حوزه سینما بیاید تا از این طریق، عرصه پژوهش علمی و دانشگاهی در حوزه سینما، فرصت بروز حداکثری بیابد. همچنین بجاست با پرهیز از نكوهش پژوهشگرانی با رویکرد زیبایی‌شناسی سینما، تلاش شود تا جامعه پژوهشگران سینما با هر دو رویکرد «محض و میان رشته‌ای»، به درک مناسبات هر دو رویکرد رسیده و پژوهش‌های سینمایی در ایران را به جایگاهی برسانند که هم کاربرد بیشتری داشته باشند و هم به ارتقای سطح دانش فنی و هنری سینمای ایران در تمام حوزه‌ها کمک کنند. پیشنهاد مهم در این حوزه، می‌تواند طراحی و ایجاد کرسی‌های آموزشی مطالعات

سینمایی در دانشگاه‌ها، ذیل یکی از گرایش‌های مطالعات رسانه و به همت وزارت علوم باشد که با پیدایش آن، دانش نظری و عملی دانشجویان و پژوهشگران در باب مطالعات میان‌رشته‌ای سینما دچار تحولی شگرف خواهد شد و این اتفاق، به افزایش عمق پژوهش‌های میان‌رشته‌ای سینما که متقاضی حضور در رویدادهایی چون جایزه پژوهش سینمایی سال هستند نیز خواهد افزود.

سایر پیشنهادها:

- ایجاد جوایز جدید برای پژوهش‌های راهبردی در زمینه سیاست‌گذاری سینما: پیشنهاد دیگر، افزودن بخش‌هایی دیگر به جایزه پژوهش سینمایی سال است که قادر خواهد بود فاصله میان دولت و پژوهشگران این عرصه را کاهش دهد. برای تحقق این امر، سیاست‌گذاران این رویداد در دوره‌های بعدی، می‌توانند بخش جایزه ویژه هیأت داوران را برای پژوهش‌هایی در نظر بگیرند که موضوع پژوهشی آنها، متمرکز بر بررسی و ارزیابی سیاست‌گذاری‌های سینمایی در ایران معاصر است.
- ایجاد فرصت برای برگزیدگان هر دوره، جهت ارائه دستاوردهای پژوهشی خویش: شایسته است برای برگزیدگان هر بخش، شرایطی ایجاد شود تا دستاوردهای پژوهشی در اختیار مدیران اجرایی وزارت ارشاد و سازمان سینمایی قرار گیرد. این در حالی است که اگرچه در هر دو دوره دبیر جشنواره و رئیس شورای سیاست‌گذاری طی مصاحبه‌هایی اعلام کرده‌اند که از دستاوردهای پژوهش‌های برگزیده سال استفاده خواهد شد، اما قرآینی مبتنی بر اینکه نشان دهد علی‌رغم وعده مسئولان برگزاری این رویداد، حمایت لازم از انتشار نتایج پژوهش‌های تمام برگزیدگان هر دوره جایزه انجام شده وجود ندارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود سازوکاری تعبیه شود تا با حمایت مدرسه ملی سینما و مسئولان جایزه پژوهش سینمایی سال، تمام برگزیدگان هر دوره این رویداد در نشست‌هایی جداگانه به ارائه‌جان‌مایه یافته‌های پژوهش‌های برگزیده بپردازند تا از این طریق، هم سینمای ایران از نتایج سودمند این آثار بهره‌مند شود و هم انگیزه پژوهشگران جهت انجام

پژوهش‌هایی با رویکرد کاربردی، به نحو مطلوب افزایش یابد. بر این سیاق، مدیران دولتی حوزه سینما می‌توانند از دستاوردهای پژوهش‌های سینمایی بهره‌بردار و از این طریق، سیاست‌گذاری در حوزه سینمای ایران به بهره‌وری هرچه بیشتر برسد.

- ایجاد فرصت برای برگزیدگان، جهت ارائه جان‌مایه دستاوردهای پژوهشی در مراسم اختتامیه: در خاتمه باید گفت تخصیص حداکثر زمان در مراسم اختتامیه به تقدیر از برگزیدگان، و ذکر مختصر نتایج پژوهش‌های آنان، میزان دلگرمی و اشتیاق پژوهشگران به ورود هرچه بیشتر به عرصه عمل و پژوهش را افزایش می‌دهد و باعث می‌شود با دریافت حس قدردانی، به حضور در این‌گونه مراسم تمایل بیشتری داشته باشند. این در حالی است که در صورت اختصاص بخش‌هایی از مراسم به تشریح رویکردها و دستاوردهای پژوهشی آثار برگزیده، هم جامعه سینمای ایران از این یافته‌ها مطلع خواهد شد و هم پژوهشگران با دیده شدن هرچه بیشتر، تمایل بیشتری به اتخاذ رویکرد کاربردی در فعالیت‌های پژوهشی‌شان در جهت رفع مشکلات سینمای ایران خواهند داشت. بنابراین پیشنهاد مهم در این زمینه، می‌تواند تخصیص بخشی از زمان مراسم اختتامیه به معرفی و ارائه دستاوردهای پژوهش‌های برگزیده سینمایی سال باشد. به این ترتیب، هم خود مراسم اختتامیه به شکل یک رویداد پژوهشی وزین‌تر معنا می‌یابد و هم احساس تعلق پژوهشگران به رویدادهایی این چنین افزایش خواهد یافت و باعث می‌شود، برگزاری رویدادی در این سطح توسط دولت، برای پژوهشگران سینمایی بیش از پیش اهمیت یابد.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی